

Szulmierz

Stefan Żeromski

Latem 1887 r. **Stefan Żeromski**, przez kilka tygodni był nauczycielem we dworze w Szulmierzu, położonym w gminie Regimin. Ten pobyt, sam dwór i jego otoczenie opisał w „Dziennikach”. Kilkadziesiąt stron poświęcił w nich ziemi ciechanowskiej. Piękne są opisy przyrody i krajobrazów. Kilkadziesiąt stron poświęcił ziemi ciechanowskiej. Piękne są opisy przyrody i krajobrazów. Pisarz wyznaje: „...przeszłość pozostawiona Szulmierzu należeć będzie do najlepszych, jakie pozostawiłem za sobą. Dobrze to było życie”. Szulmierz stał się też pierwowzorem Nawłoci z „Przedwiośnia”, gdzie odtworzył atmosferę dworu. Z opowiadań o wydarzeniach powstańczych 1863 r., zasłyszanych od ludzi mieszkających w okolicy Szulmierza, powstała nowela „Rozdziobią nas kruki, wrony!”. Z podpatrzonej we dworze szulmierskiej sceny błagania chłopki o łaskę u dziedzica dla oskarżonego o kradzież drzewa męża powstała nowela „Zapomnienie”. Sam Ciechanów tak zaprezentował się w oczach Żeromskiego: *Miasteczko jest czyste, ulice proste, Żydzi bez pejsów...*

Z „Dzienników” Żeromskiego znane jest też Przedwojewo, niewielka wioska w tej samej gminie, oddalona o kilka kilometrów od Ciechanowa. Malowniczo położona nad rzeką Soną, otoczona lasami olchowymi, liczyła około dwustu mieszkańców. Młody Stefan Żeromski, guwerner w pobliskim Szulmierzu, flirtował z córką właścicieli, piękną Eleonorą Dębowską. Majątek ten wzorowo, choć nie bez problemów finansowych od 1905 roku, przez szesnaście lat, prowadził Jan Konopnicki, syn Marii, która tu go wielokrotnie odwiedzała.

Dziś dwór z 1874 roku to rozpadający się, niszczący budynek z pozostałościami parku. Turysta poczuje z pewnością podmuch przeszłości, gdy stanie w pobliżu starego, rosnącego w pobliżu dworu dębu szypułkowego „Stefan” o wysokość ok. 21 m, pod którym pisywał Żeromski. Dąb jest pomnikiem przyrody. Przed budynkiem stoi pomnik Żeromskiego, a na jego murze umieszczono tablicę pamiątkową. Teren jest otwarty, nieogrodzony, więc wszystko można obejrzeć z bliska, choć dość zaniedbana okolica na pozór wygląda na mało atrakcyjną.

W Szulmierzu znajduje się Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Regiminie, a w niej Biblioteczna Izba Pamięci Żeromskiego. Takie wydarzenia kulturalne, jak koncerty, konkursy, imprezy poświęcone wybranej postaci organizowane są przez Szkołę Podstawową imienia S. Żeromskiego w Szulmierzu.

Przez wieś przebiega droga wojewódzka nr **616**.

O gminie

Gmina Regimin to niezwykle ciekawy rejon, o bogatej, barwnej historii. Przeszłość polskich rodów ziemiańskich przypominają losy ocalałych obiektów, ale i historia naszego narodu. Stąd pochodziło i mieszkało tu wiele wybitnych osób, nieszczęśliwych, a bywało, że i życia w walce o polskość. Warto poznać przeszłość, żeby zrozumieć współczesność. Ocalałe dwory, zabytkowe kościoły,

cmentarze, to świadectwa sukcesów i upadków, narodowowyzwoleńczych zrywów i pozytywistycznej pracy u podstaw.

Wybierając się zatem do Szulmierza, poświęćmy choćby kilka godzin na przejażdżkę po gminie Regimin położonej w północnej części powiatu ciechanowskiego. Największe miejscowości na tym terenie to, oczywiście, Regimin, a poza tym Grzybowo, Szulmierz, Zeńbok, Pawłowo i Lekowo.

Gmina Regimin leży w makroregionie Niziny Północnomazowieckiej, na pograniczu dwóch mezoregionów, o dość zróżnicowanej rzeźbie terenu powstałej na skutek działalności lodolodu środkowopolskiego, tj. Wzniesienia Mławskiego i Wysoczyzny Ciechanowskiej. Teren gminy, ze względu na szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe, został włączony w system obszarów chronionego krajobrazu, z wyjątkiem fragmentów w północnej i południowej jej części. Na jej terenie łączą się Krośnicko-Kosmowski i Zawkrzański Obszar Chronionego Krajobrazu.

Przez tę typowo rolniczą gminę przebiegają ważne drogi wojewódzkie o znaczeniu ponadlokalnym: nr 615 Ciechanów-Mława i nr 616 Ciechanów-Rembielin oraz jedno z najważniejszych kolejowych połączeń krajowych – magistrała kolejowa Warszawa-Gdańsk.

O przyrodzie

Gmina Regimin charakteryzuje się wyjątkową przyrodą. Na zachodzie, w Lesie Lekowskim i kompleksie użytków zielonych Klice-Kątki-Jarluty oraz w części środkowo-wschodniej, z kompleksami łąk i lasów z rejonu Karniewo-Szulmierz, powiązanych z doliną rzeki Łydyni, rosną przede wszystkim sosny (ok. 75%), olsze (9%), brzozy (8%), dęby (4%) i świerki (1%). W dolinie Łydyni oraz obniżeniach terenu występują tereny podmokłe i bagienne. W rezerwacie „Lekowo”, zajmującym powierzchnię 5,31 ha, położonego na terenie uroczyska o tej samej nazwie, rosną rzadko spotykane lilie złotogłów oraz częściowo chronione: pierwiosnki lekarskie, konwalie majowe i kruszyna pospolita. Ścisłą ochroną objęte są również występujące tu grzyby: sromotnik bezwstydy i szmaciak gałęzisty. W drugim z rezerwatów przyrody o charakterze florystycznym, rezerwacie „Modła”, o powierzchni 9,36 ha, jest fragment starodrzewu sosnowo-dębowego o dobrze zachowanych cechach lasu naturalnego. Gatunkiem dominującym jest dąb bezszypułkowy w wieku 160-200 lat. Sosna stanowi jedynie niewielką domieszczę. Rezerwat utworzono dla celów naukowo-dydaktycznych, a także dla ochrony gniazda bociana czarnego.

Parki podworskie z terenu gminy pozostają pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jest ich wiele, bo było tu wyjątkowo dużo ziemiańskich dworów i majątków. Znajdują się one w: Jarlutach Małych (5,50 ha, park z II poł. XIX w.), Lipie (8,70 ha, park z systemem stawów, z przełomu XIX i XX w.), Szulmierzu (2,80 ha, park krajobrazowy oraz aleja dojazdowa z II poł. XIX w.), Zeńboku (3,90 ha, park z systemem stawów z poł. XIX w.), Klice (park i ogród z przełomu XIX i XX w.), Koziczyn (4,10 ha, pozostałości parku i sadu z przełomu XIX i XX w.).

Ochroną zostały także objęte licznie występujące na terenie gminy pomniki przyrody żywej i nieożywionej, przede wszystkim drzewa. Wspomniany dąb szypułkowy „Stefan” w Szulmierzu o wysokość ok. 21 m, głąz narzutowy „Żółw” w Leśnictwie Lekowo o obwodzie 1075 cm, aleje grabowe i lipowe oraz pojedyncze kasztanowce

białe, dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, modrzewie europejskie, jesiony wyniosłe, klony pospolite. Na polach można spotkać wyjątkowe okazy drzew i krzewów: grusze polne, dzikie jabłonie i śliwy, głogi, krzewy jeżyn, tarninę, dziką różę, które są ostoją i schronieniem dla wielu gatunków zwierząt.

O przeszłości

I chociaż w gminie Regimin nie ma jednego nadzwyczajnego zabytku czy miejsca, to jej walory turystyczne są niezaprzeczalne. Wspaniała przyroda, świeże powietrze, zabytki sakralne, pozostałości podworskie, liczne kapliczki i krzyże, zabytki przyrody. I cmentarze - np. w Lekowie, którego początki sięgają XIX wieku, z zachowanymi nagrobkami, najczęściej z żeliwa i kamienia, m.in. rodziny Bojanowskich, Walentego i Jana Mościckich, wielu miejscowych ziemian i ich rodzin. Ciekawy pod względem kulturowym i historycznym jest dawny przykościelny cmentarz grzebalny w Koziczynku. Przy przenoszeniu go na nowe miejsce poza obręb przykościelny część płyt nagrobnych, pochodzących z grobów najznacniejszych rodzin, wmurowano w kamienny parkan otaczający świątynię.

W gminie Regimin warto zobaczyć

- w *Jarlutach Małych* - Zespół dworski: dwór drewniany z przełomu XIX i XX w., park z II poł. XIX w.
- w *Karniewie Grodzisku* - kultury kurhanów zachodniobałtyjskich
- w *Klicach* - Zespół dworski: dwór z XIX w., park i ogród z przełomu XIX i XX w.
- w *Koziczynie* - Zespół dworski: dwór murowany z przełomu XIX i XX w., park i pozostałości sadu z tego samego okresu, drewniany Kościół parafialny z XVIII w. p.w. Trójcy Świętej, Dzwonnica drewniana z końca XVIII w.
- w *Lekowie* - drewniany kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa z XVIII w., dzwonnica drewniana z XVIII w.
- w *Lipie* - Zespół dworski: dwa dwory murowane z przełomu XIX i XX w., park z systemem stawów z XIX w.
- w *Szulmierzu* - Zespół dworski: dwór murowany z XIX w., park krajobrazowy z aleją dojazdową z XIX w.
- w *Zeńboku* - barokowy kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja, murowany, z XVIII w. oraz zespół dworski: dwór drewniany z poł. XIX w., park (ogród) z systemem stawów z XIX w.
- w *Chrostowie Wielkim* - Drewniany wiatrak koźlak (1872).
- w *Przedwojewie* - drewniany kościół Przemienienia Pańskiego i św. Stanisława (z 1620 r.)